

Adrian Năstase

*Un om viu, nu o statuie**

Onorată asistență,

Îmi face o deosebită plăcere să vă pot saluta din nou, colegial și prietenesc, în saloanele Casei Titulescu.

Citesc și recitesc cu emoție pagini ale contemporanilor ilustrului nostru predecesor despre anii de glorie ai acestei Case, când veneau aici șefii marilor partide politice ale vremii, prim-miniștri, miniștri de Externe din numeroase țări ale Europei, senatori, deputați, înalți prelați, despre anii în care se desfășurau aici chiar și ședințe ale Cabinetului, despre acel du-te-vino amețitor al diplomaților acreditați la București, despre forfota ziariștilor care la ore de zi și de noapte îl ascultau pe Patron vorbind despre evenimentele curente sau despre problemele generale ale vieții internaționale, îi luau interviuri sau notau declarațiile sale; citesc și recitesc cu emoție pagini ale contemporanilor săi despre convivialitatea din această Casă, animată de sufletul mare al celui care a fost Nicolae Titulescu, a cărui umbră ne încălzește sufletul și ne înalță spiritul.

Mi-au căzut în mână în aceste zile pagini ale însemnărilor zilnice ale lui Nicolae Titulescu, pagini în care bucuriile și tristețile se învâlmășesc, pagini în care cuvintele Casă și Acasă sunt evocate frecvent într-un moment de mare tensiune politică, la capătul căruia avea să ia sfârșit primul său mandat de ministru al Afacerilor Străine.

Iată ce scria el la 18 iunie 1928: „Venit la mine acasă Șoseaua Kiseleff. M-a emoționat să mă regăsesc în lucrurile mele. Vechituri, resturi din devastările ocupației. Dar ale mele. Casa mea părăginită și goală este simbolul vieții mele de 12 ani pentru statul român. Ruinată și ea ca și mine, bănește, fizicește, moralicește. Curaj!“

Cuvintele acestea, care ne cad în mână la 75 de ani de la înscrierea lor în notații zilnice, ne emoționează și ne întăresc odată în plus sentimentul că am împlinit o datorie, restituindu-i acestei case viața și rostul pe care le gândise Titulescu însuși.

Ne reîntâlnim aici la încheierea Anului Titulescu, an bogat în manifestări prestigioase, care au readus în actualitate figura și opera Patronului diplomației românești a secolului al XX-lea.

Doresc să vă împărtășesc satisfacția Fundației Europene Titulescu de a fi inițiat, organizat și patronat, atât în țară, cât și în străinătate, adevărate

---

* Cuvânt rostit de Adrian Năstase, prim-ministru al României, președinte al Fundației Europene Titulescu, la lansarea lucrării *Pro și contra Titulescu*, Editura Enciclopedică, București, 2002, Casa Titulescu, 17 martie 2003; în Adrian Năstase, George G. Potra, *Titulescu – Ziditor de mari idealuri*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2007, pp. 355–360.

evenimente la împlinirea a 120 de ani de la nașterea marelui om politic și diplomat român.

Mulți dintre dumneavoastră ați participat la recitarea Casei Titulescu, căreia i s-a restituit demnitatea la care îi dădeau dreptul paginile de istorie care s-au scris aici; ați trăit momentul festiv omagial găzduit în Aula Academiei Române, unde nemuritorul primea jurământul de credință al celor de azi de a-i perpetua gândirea, românească și europeană; ați fost alături de noi, direct sau prin secvențele de radio și televiziune, la mormântul lui Nicolae Titulescu, la Șcheii Brașovului, în inima României, depunând flori pe altarul mării conștiințe românești care a fost; ați împărtășit cu noi satisfacția de a-l fi făcut din nou prezent – prin expoziții fără precedent ca amploare, expoziții de carte, de fotografii și documente – în mari capitale și în alte metropole ale lumii, din peste 30 de state de pe toate continentele, de a-l fi onorat încă odată prin statui, busturi, efigii, medalii; ați vibrat solidar, tineri și mai vârstnici, auzindu-i din nou Ideile în marile organizații internaționale, în celebre universități, institute și centre academice de cercetare; în fine, v-ați împărtășit din lucrări originale, exegeze prețioase, care redau noi și noi pagini de lumină dintr-o operă care ne hrănește, alături de aceea a altor părinți fondatori ai României moderne, pe care ne străduim cu devoțiune și statornicie să o redăm cu fidelitate în integralitatea sa.

Camera de rezonanță pe care toate aceste manifestări au avut-o certifică perenitatea și actualitatea ideilor lui Nicolae Titulescu, ne dă îndreptățire să afirmăm că vocea sa ne restituie și ne consolidează creditul moral pe plan internațional, străinătatea fiind sensibilă și receptivă la modul cum noi înțelegem astăzi exigențele relației trecut-prezent-viitor.

N-aș putea să nu evoc aici bucuria care ne-a dat-o în acest an îmbogățirea fondului arhivistic al Fundației Europene Titulescu prin piese manuscrise și fotografii deosebit de valoroase.

Au intrat în patrimoniul nostru, în cursul anului 2002, peste 2 000 de documente inedite, piese originale, fie înscrisuri elaborate de Nicolae Titulescu, fie scrisori trimise lui Nicolae Titulescu de șefi de stat, prim-miniștri, miniștri de Externe, senatori, deputați, academicieni, istorici, juriști, iluștri ziariști, scriitori, dar și de oameni de o condiție mai modestă, acoperind o gamă largă de probleme politice sau de probleme personale, împărtășind bucurii sau tristeți, în aproape toate regăsindu-se prețuirea și încrederea ce i-o arătau, deopotrivă cu speranța de a-l putea vedea capabil să-și continue opera politică.

Gratitudinea noastră se îndreaptă în mod firesc spre cei care au asociat generozitatea cu înțelepciunea, înțelegând rostul și locul acestor documente, unde pot constitui obiectul cercetării și al valorificării publice pentru a împlini mandatul intelectual ce-l avem.

Incontestabil că la Geneva, Madrid, Paris, Londra ne așteaptă alte și alte documente, pe care chiar dacă nu le vom putea obține în original, avem

datoria să le identificăm și să le aducem în țară, cel puțin în copie, pentru ca să putem continua și conduce la bun sfârșit demersul nostru de publicare integrală a operei științifice și politico-diplomatice a lui Nicolae Titulescu.

Continuând și lărgind demersul nostru, vom angaja anul acesta o cercetare sistematică a arhivei Nicolae Titulescu aflată în Statele Unite ale Americii, la Stanford, la Hoover Archive for War and Peace, aducând în copie tot ceea ce reglementările naționale americane în materie de arhive ne vor permite, luând în considerare o posibilă colaborare cu deținătorii acestora într-un efort comun de editare.

Onorată asistență,

Este aproape un truism să afirmi că o carte, o nouă carte, este o bucurie, nu doar pentru cel ce și-o vede scoasă de sub teascurile tiparului, ci și pentru cel căruia i se adresează și devine beneficiar al gândurilor autorului, poet, literat, istoric, jurist, om politic ș.a.

Dar veți înțelege că bucuria noastră este mai profundă întrucât ea îl are din nou în epicentru pe Nicolae Titulescu, o nouă carte alăturându-se în mod fericit celor tipărite anterior sub egida Fundației Europene Titulescu.

Așa fiind, doresc să salut – și vă rog să vă asociați gândului meu – lucrarea *Pro și contra Titulescu*, semnată de colegul George G. Potra, editată sub egida Fundației Europene Titulescu. Am amânat întrucâtva lansarea sa, întrucât am ținut să particip la și să onorez acest eveniment, căci ea marchează o reușită indiscutabilă, prestigioasă, consolidând tot ceea ce am construit, împlinit și sărbătorit în această Casă.

L-am întâlnit pe George G. Potra cu mai mult de două decenii în urmă, făcând cunoștință cu un cercetător împătimit al personalității și operei lui Nicolae Titulescu, care ocupă aproape 40 de ani din viața colegului nostru, a cărui carte de vizită intelectuală se recomandă prin nu puține volume, prin zeci de studii, articole, eseuri, conferințe, publicate sau susținute în țară și străinătate, prin organizarea de expoziții internaționale în Anul Titulescu în mai multe centre ale lumii.

Investirea sa ca director al Fundației Europene Titulescu nu are nimic întâmplător, fiind un act de justiție, încredințarea conducerii unui demers științific și organizatoric dă profunzime, rigoare, perspectivă și continuitate direcției definite prin actele constitutive ale Fundației.

Volumul, așezat sub titlul mai mult decât sugestiv *Pro și contra Titulescu*, reunește 284 de mărturii, având ca autori doar contemporani ai fostului om politic și diplomat român.

Noutatea și originalitatea acestui volum constă în mai multe elemente:

Pentru prima oară, personalitatea și opera lui Nicolae Titulescu sunt prezentate din perspective contradictorii, aparținând partizanilor, colaboratorilor și susținătorilor, guvernanți sau nu, pe de o parte; opozanților și adversarilor săi din interior sau exterior, guvernanți sau nu, pe de altă parte, sub semnături dând expresie unei palete de ideologii, orientări,

interese politice, economice și militare foarte diverse, arcul ideatic mergând de la extrema stângă la extrema dreaptă.

Dispare, dintr-o asemenea perspectivă, o unilateralitate dăunătoare, redând cercurilor științifice și opiniei publice un om politic și diplomat care a fost chemat să urmărească o linie externă, națională, în condițiile unei confruntări permanente cu diverse partide, facțiuni, grupări și persoane, care s-au înscris pe un larg diapazon de atitudini și poziții, fără a căror cunoaștere nu s-ar putea înțelege dramatismul anilor în care a jucat un rol de primă vioară la Palatul Sturdza și la Societatea Națiunilor, precum și destinul politic al marelui nostru înaintaș.

Văd lumina tiparului în acest volum, dincolo de orice prejudecăți, nume notorii, unele rareori circulate la noi, aprecieri și poziții inedite (cel puțin în România), provenind dintr-o mare varietate de surse: telegrame cifrate, memorii, memorandumuri, scrisori, amintiri, jurnale, însemnări zilnice, interviuri, declarații de presă, interpelări parlamentare, comentarii de presă etc.

Alăturându-se celor editate sau puțin cunoscute, fiind încredințate într-o formă sau alta scrisului în urmă cu 60–70 de ani, toate aceste mărturii reintegrează imaginea noastră despre lume și actorii ei, aducând în prim plan interese, tensiuni și conflicte, valori și tare politice și morale.

Volumul reunește mărturii având ca autori doar contemporani ai lui Nicolae Titulescu: prim-miniștri din țară și străinătate, numeroși miniștri de Externe, diplomați de prestigiu, oameni de știință și cultură, ziariști, adevărați monștri sacri ai epocii, laureați ai Premiului Nobel pentru Pace, figuri proeminente ale organizațiilor internaționale cu vocație de universalitate.

Ar fi suficiente, poate, toate aceste elemente și precizări pentru a configura întrucâtva substanța acestui demers.

Cercetarea ce ne oferă astăzi o surpriză publicistică dintre cele mai interesante – având toate atributele actului de investigare științifică – oferă deschidere spre interiorul unui univers pierdut și este menită, desigur, să întâlnească deopotrivă receptivitatea cercurilor de specialitate și a cercurilor de opinie publică.

Asemenea mărturii nu se regăsesc adunate într-un dosar, pe care un cercetător norocos să aibă doar datoria de a le prelua, de a le descifra cu migală și a le adnota cu acuratețe științifică.

Ceea ce avem astăzi în acest volum – și nu cred că greșim definindu-l drept un tezaur – este rodul unei largi investigații de ani, al unui efort sistematic de acoperire a tuturor potențialelor surse, dar și rezultatul descoperirii unor surse noi, al unei rigori și onestități exemplare, în care cercetătorul George G. Potra își calcă poate pe inimă – uitând o clipă chiar de dragostea pentru Titulescu – pentru a lăsa loc să vorbească doar Adevărul.

Ca om de știință cred că am toate temeiurile să pot afirma că această antologie – o adevărată bijuterie – este un exemplu al înțelegerii cum putem face și prin știință un act în serviciul țării.

Din aceste pagini – ca din atâtea altele, edite sau inedite – se proiectează peste timp un om viu, nu o statuie, un om care are mari calități, intelectuale și morale, dar și slăbiciuni temperamentale, un gânditor profund, o inteligență fulgurantă, un orator fascinant, un interlocutor fermecător.

Cei ce l-au iubit sau l-au urât depun mărturie. Posteritatea are dreptul să cunoască toți actorii de pe scena istoriei.

Eliberate de zgura judecăților partizane, aprecierile celor de ieri sau de azi nu pot ocoli constatarea că prin Titulescu – alături de Iorga, Brâncuși, Enescu și nu puțini alții, cu loc în Panteonul recunoștinței naționale – românii au scris memorabile pagini ale istoriei, culturii și civilizației europene, pentru care avem dreptul la recunoaștere, respect și prețuire.

Reînnoind felicitările mele adresate celui ce și-a înscris cu modestie numele pe cartea *Pro și contra Titulescu*, vă doresc să trăiți întreaga satisfacție pe care lectura paginilor relevante ale lucrării, unele exemplu de calofilie, v-o oferă în mod binemeritat.